

De statige Almelse villa Alexandrië.

ANNEMARIE TEN CATE

Laatste 'Rusmanshuus' bedreigd

Villa Alexandrië in Almelo

Onlangs werd de statige Almelse villa Alexandrië, die deel uit maakt van een enorm kloostercomplex annex internaat, in het World Trade Centre geveild en opgekocht door de projectontwikkelaars Ling en Goossen. Hiermee wordt het voortbestaan van dit laatste Almelse 'Rusmanshuus' bedreigd. De overlevering luidt dat vanuit deze villa de ongelukkige Russische Alexandra Kortschagina op - wellicht gefingeerd - wild schoot. Een pand niet alleen met een geschiedenis, maar ook met een zekere allure, in ieder geval uniek voor Almelo. Er moeten toch mogelijkheden zijn om deze karakteristieke villa uit 1860 van de slopershamer te redden. Almelo heeft een beperkt aantal monumenten en met vereende krachten moet het huidige bezit zoveel mogelijk in stand gehouden worden. Helaas zijn er in Almelo nog geen wettelijke regels om dit pand te behouden. Gelukkig zijn er wel een aantal geïnteresseerden die zich willen inzetten voor behoud.

Alexandra Kortschagina

Egbert Diederik Kunst (1820-1881), zoon van een onderwijzer uit Vriezenveen, trok al op zeventienjarige leeftijd naar St. Petersburg. Samen met Gerhard Herman Engels stichtte hij omstreeks 1847 een handel in manufacturen en importeerde linnen en Delfts blauw. Hij huwde een Russin, Alexandra Filaretovna Kortschagina. Zij kregen een dochter en drie zoons, die geen van drieën de kinderjaren overleefden. De firma Kunst en Co was gevestigd in de grote winkelgalerij Costinny Dwor aan de beroemde boulevard Newski Prospekt in Sint Petersburg, het huidige Leningrad. De zaak werd waarschijnlijk bij gebrek aan opvolgers in 1869 overgedragen aan Jan Jansen. Wanneer Egbert Diederik

definitief terugkeerde is niet duidelijk. In ieder geval nam Kunst zijn vrouw Alexandra mee naar Nederland en bouwde in 1860 voor haar een grote witte villa op de grens van Vriezenveen en Almelo en naar men zei naar Russisch voorbeeld. De stijl, het typische classicisme van de tweede helft van de 19e eeuw, treft men echter in heel Europa aan. Waarschijnlijk heeft hij door voor deze stijl te kiezen voor zijn vrouw zoveel mogelijk de sfeer van het vaderland willen oproepen opdat zij zich in het verre Nederland niet al te verlaten zou voelen. Het heeft allemaal niet mogen baten. Alexandra keerde al na acht jaar terug naar Rusland, Kunt verkocht de villa en sleet zijn laatste levensjaren tot zijn dood in 1881 eenzaam en alleen in Twello.

De Goede Herder

Kunst, als rijk man teruggekeerd uit Rusland, kocht de grond (ca 22 ha) van de graven van Rechteren in het midden van de vorige eeuw. Hij liet de villa rond 1860 bouwen en verkocht deze met bijbehorende grond in 1876 aan de Congregatie van O.L. Vrouw van Liefde in Münster, die in verband met Bismarcks Kulturkampf een uitwijkplaats in Nederland zochten. De Zusters van de Goede Herder vestigden in de villa een 'verbeteringsinstituut' voor meisjes, 'welke al jong kennis maakten met de schaduwkant van het leven.' Dergelijke tehuizen stichtten zij vanaf 1829 in vele landen. De meisjes bleven vroeger tot hun meerderjarigheid onder toezicht oog van de zusters. In het midden van deze eeuw herbergde het tehuis bijvoorbeeld 160 van deze meisjes. Zij bewerkten o.a. het land en zorgden voor de veestapel om zelf in de eerste levensbehoeften te kunnen voorzien. Het internaat breidde enorm uit. Naast de witte villa bevindt zich dan ook een enorm complex van gebouwen die in de loop van deze eeuw werden neergezet.

De zusters verlieten de villa in 1980. Het internaat bleef in gebruik totdat er naast het complex een nieuw tehuis, Huize Alexandra, werd gebouwd, dat in september 1985 werd betrokken.

Duitse boerderij

Het gehele complex bevindt zich op een prachtig, rustig stukje natuurgebied, met

vele oude bomen en door bos omzoomd landbouw-terrein. Achter de villa bevindt zich een boerderij, naar Duits voorbeeld gebouwd, waarschijnlijk van vlak na de eeuwwisseling, alsmede schuren en opslagruimten. Een aantal jaren geleden is deze boerderij door brand gedeeltelijk verwoest. In het totale complex bleef de witte villa het onderkomen van de Zusters. Er hebben een aantal verbouwingen plaats gevonden, voornamelijk op de zolder en in de kelders. Iedere zuster had bijvoorbeeld recht op een eigen cel, deze werden op de zolder gecreëerd, waarbij het aantal dakkapellen is verdubbeld. De kelderverdieping waar zich de keuken heeft bevonden is ook totaal veranderd. De grootste ingreep is de verandering van het trapenhuis geweest. Hierbij is aan de achtergevel een raam verwijderd en zijn er lelijke lichtopeningen voor in de plaats gekomen. De bel-etage met de mooie kamers is echter betrekkelijk ongeschonden gebleven. De stucplafonds, de enorme deuren, de blinden en de vensterbanken, in de letterlijke betekenis van het woord, bevinden zich nog allemaal ter plaatse. De buitenmuren vertonen, wellicht door verzakking, een aantal scheuren. Na acht jaar leegstand is de staat van het huis echter

nog betrekkelijk goed te noemen.

Toekomst

Wat denkt de combinatie *Goossen-Ling* met het kloostercomplex, de villa en de ca. 18 ha te doen? Een van de mogelijkheden die genoemd zijn is afbraak van het totale complex, inclusief de villa, en de grond opdelen in bouwkavels ten behoeve van een exclusieve villawijk, waaraan in Almelo behoefte is. Voor het laatste voelt de gemeente echter voorlopig nog niet. In een dergelijk project zou de bestaande villa wel degelijk gehandhaafd kunnen worden. Goossen zelf denkt aan een uitgebreid senioren-centrum met woningen en allerlei voorzieningen op medisch en dienstverlenend gebied. De kosten, werden indien de villa zou worden teruggebracht in de oorspronkelijke staat, door de eigenaar geraamd op 1,5 miljoen gulden, iets wat hij vooralsnog geen haalbare kaart acht. Daarbij komt dan nog het probleem van de bestemming. Toch staan de eigenaren niet onwelwillend tegenover behoud van de villa, maar dan moeten de kosten van de opknapbeurt niet te extreem zijn en moet er bovendien binnen de nieuwe bestemming van het gebied een nieuwe functie voor het gebouw zijn. Overleg met de

gemeente over herbestemming van het gebied moet nog beginnen. Goossen en Ling willen eerst zelf een aantal plannen ontwikkelen. Hopelijk voorlopig nog geen afbraak, maar intussen is door alle publiciteit in de maand na de veiling meer vernield dan in de afgelopen jaren van leegstand.

Stichting Stadsherstel Almelo zet zich in om dit Almelse 'Rusmanshuus' te behouden. De Stichting doet een dringend beroep op de gemeente om de toekomstplannen met betrekking tot Huize Alexandrië te controleren. De gemeente Almelo kent helaas nog steeds geen sloop- en herbouwverordening, wat inhoudt dat bij sloop nieuwbouwplannen bekend dienen te zijn. Almelo heeft sedert eind januari van dit jaar een Gemeentelijke Monumentenverordening, maar helaas nog geen lijst waarop deze villa zou moeten voorkomen.

De verkoop tussen Kunst en de Zusters van de Goede Herder geschiedde inder tijd onder het beding dat de pilaren bij de oprijlaan met de woorden 'Villa Alexandrië' behouden zouden blijven. Ze staan er na ruim 100 jaar nog, evenals de villa. Laat dat zo blijven. ■